

Посилання на статтю

Шаріпова О.С. Гармонізація діяльності як процес забезпечення економічної безпеки підприємства / О.С. Шаріпова, А.А. Надьон // Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. - № 1 (41). - С. 50-55. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/41/12sosebp.pdf>

УДК 65.050.12

О.С. Шаріпова, Г.О. Надьон

ГАРМОНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проведено дослідження гносеології поняття «гармонія» і «гармонізація». Розглянуто підходи до цього поняття, особливості їх прояву в різних сферах людської діяльності. Розкрито сутність та роль гармонізації в забезпеченні економічної безпеки підприємства. Дж. 13.

Ключові слова: економічна безпека, гармонія, гармонійність, гармонізація, управлінська діяльність, конкуренція, фактори зовнішнього середовища, стійкість, ефективність.

А.С. Шаріпова, Г.А. Наден

ГАРМОНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПРОЦЕСС ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Проведено исследование гносеологии понятие «гармония» и «гармонизация». Рассмотрены подходы к этому понятию, особенности их проявления в различных сферах человеческой деятельности. Раскрыта сущность и роль гармонизации в обеспечении экономической безопасности предприятия. Дж. 13.

Ключевые слова: экономическая безопасность, гармония, гармоничность, гармонизация, управленческая деятельность, конкуренция, факторы внешней среды, устойчивость, эффективность.

O.S. Sharipova, G.A. Naden

AS A PROCESS OF HARMONIZATION OF ACTIVITIES PROVIDING ECONOMIC SECURITY

A study of epistemology, the concept of "harmony" and "harmonization". The approaches to this concept, especially their manifestation in different spheres of human activity. The essence and role in ensuring the harmonization of economic security. J. 13.

Keywords: economic security, harmony, harmony, harmonization, management activities, competition, environmental factors, sustainability, efficiency.

Постановка проблеми. Високий динамізм розвитку економічних ситуацій в умовах ринкової економіки, жорстка конкурентна боротьба між підприємствами визначає досить високу складність внутрішніх процесів з управління ними. Без гармонічного здійснення управлінських процесів забезпечити економічну безпеку, ефективно й успішно функціонування підприємства, у сучасних умовах, складно.

Гармонізація, як характеристика діяльності підприємства, досить рідко використовується в управлінській практиці та теоретичних розробках. Ці питання

розвиваються емпірично, стихійно та мало враховуються при підготовці та прийнятті управлінських рішень як з поточної діяльності підприємства, так і з питань його розвитку.

Це визначає важливість і актуальність робіт, пов'язаних із забезпеченням гармонійності функціонування підприємства в цілому та його системи управління зокрема. Цим визначається актуальність і важливість даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень. Питання гармонізації управлінської діяльності, як правило, розглядаються як допоміжні при вивченні таких проблем як організація управління, оцінка ефективності управлінської діяльності, економіка управлінської діяльності та інших. До авторів, які в той або іншій мірі досліджували дану проблему слід віднести Ю.П. Анісімова, І.Л. Борісенко, Г.І. Дібніса, Г.В. Козаченко, Б.З. Мільнера, Д.Б. Оляніча, З.П. Румянцеву, О.Г. Туровця.

Гармонізація діяльності як процес забезпечення економічної безпеки підприємства розглянуто у спеціальній літературі епізодично, цим визначається необхідність більш детального вивчення цієї проблеми.

Метою статті є визначення місця і ролі гармонізації діяльності при забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гармонізація управлінської діяльності є важливою характеристикою, яка забезпечує стійкість роботи підприємства, його економічну безпеку. Для правильного розуміння ролі гармонізації у забезпеченні економічної безпеки необхідно визначитися з самим поняттям гармонізації.

Слово «гармонія» (від гречок. «harmonia») означає стрункність, домірність. Вона може створюватися природним і штучним шляхом. Незалежно від шляху створення гармонії в системі відбуваються процеси, при яких все зайве, надлишкове знищується, відходить, а недостатнє – виникає й збільшується. У рамках управління організацією це означає появу нових видів діяльності, створення нових структурних елементів, пропорційне збільшення ресурсів і інше [8].

Найбільш повне й наближене до загальних питань управління підприємством поняття «гармонізація» дано в Сучасному економічному словнику. Згідно даного словника [11] гармонізація економічних процесів, відносин, товарів, податків – це взаємне узгодження, зведення в систему, уніфікація, координація, упорядкування, забезпечення взаємної відповідності. У цьому визначенні ключовим є забезпечення відповідності різних дій і характеристик підрозділів підприємства.

Енциклопедичний словник економіки й права дає визначення гармонізації в податковому праві. Гармонізація податків – це систематизація й уніфікація податків, координація податкових систем і податкової політики країн, що входять у міжнародні регіональні угруповання. А згідно словника бізнес-термінів, гармонізація податків – це система мір по координації податкових систем і податкової політики держав, що входять у міжнародні союзи або об'єднання, що полягає у вирівнюванні ставок податку різних держав і усуненні подвійного оподаткування [4, 5, 6].

У словнику іноземних слів, «гармонізація» – узгодження кон'юнктурних, фінансових, соціальних і зовнішньоекономічних заходів різних держав один з одним, що може забезпечити продуктивну спільну економічну політику [13].

Глосарій термінів тайм-менеджменту дає визначення гармонізації, як встановлення рівноваги, гармонії, балансу між завданнями подібного рівня пріоритетності, що потребують виконання в заданий період. Здійснюється за допомогою свідомо керованого розподілу обмежених ресурсів між ними (у першу чергу ресурсів часу), наприклад, у формі нормування частки витрат ресурсу на кожне із завдань [12].

Згідно словника-довідника «Економіка и право», «гармонізація» – взаємне узгодження, зведення в систему, уніфікація, координація, упорядкування, забезпечення взаємної відповідності економічних процесів, відносин, товарів, податків і т.п. [10].

На ряді з довідковими визначеннями поняття «гармонізація» розглядається в наукових працях рядом авторів при розгляді проблем організації діяльності, системного підходу, управлінні якими-небудь видами об'єктів. Так у ряді робіт [9] під гармонізацією розуміється невід'ємна умова існування й нормального функціонування підприємства як системи. Системний закон гармонії (композиції й пропорційності) формулюється наступним чином: «Кожна система (біологічна або соціальна) прагне придбати, створити або зберегти у своїй структурі всі необхідні ресурси (композицію), що перебувають у заданій співвідносності або заданому підпорядкуванні (пропорції)» [9].

Велика увага проблемам гармонізації приділялася ще в роботах К. Адамецькі ще на початку 20 століття. Їм сформульований закон гармонії. На його думку, проблема гармонізації в організації складається із двох частин:

1. Гармонійний підбір окремих органів.
2. Гармонізація (узгодження всіх їхніх операцій) [1].

Закон гармонії полягає в підборі органів відповідно до їх характеристик і в узгодженні функціонування цих органів у тісному зв'язку між собою з погляду їх функцій і часу.

К. Адамецькі відносив закон гармонії до одному з основних законів економії і пов'язував досягнення найбільш корисного результату з досягненням гармонізації.

Гармонізація, виходячи з вищевказаних визначень, може розглядатися як критерій успішності організації виконання робіт будь-якого виду, або напрямку вдосконалювання діяльності виконання певних робіт.

У ряді робіт дається визначення й розглядається гармонізація стосовно до тих завдань, які досліджуються. В економічній системі ряд авторів гармонізацію розглядають як синонім координації. Під координацією або гармонізацією, як одного з видів управлінської діяльності, розуміється встановлення гармонії в спільній праці учасників запланованого процесу. На практиці цей вид управлінської діяльності здійснюється в ході виробничого процесу, а не до його початку.

Таким чином, узагальнюючи проведені дослідження гносеології поняття «гармонія» і «гармонізація», розглянуті підходи до поняття, особливості їх прояву в різних сферах людської діяльності, дозволяє в загальному вигляді вважати, що гармонізація – з одного боку, це процес досягнення певного стану об'єкта, з іншого боку – процес досягнення характеристики стану певного об'єкта. Об'єктом даного дослідження є підприємства агропромислового комплексу, які здійснюють певні види діяльності. Відносно до таких об'єктів під гармонізацією будемо розуміти процес досягнення пропорційності та узгодженості характеристик елементів, що його складають; скоординованості і несуперечності їх дій в рамках вирішення загальних завдань; раціональності залучення необхідних ресурсів у діяльність об'єкта; стійкості його стану на протязі досить тривалого періоду часу; збалансованості змін в його стані, що дозволяє зберегти стійкість функціонування і розвитку. Зміна результатів гармонізації є досягненням певної гармонічності стану об'єкту.

Гармонія є неодмінною умовою досягнення позитивної синергії, оскільки вона характеризує наявність єдності цілей всіх елементів системи й одновекторну спрямованість дій. Управління організацією – напівприродний процес забезпечення природного стану гармонії [1].

Економісти XIX століття Ф. Бастіа та Г.Ч. Кері створили у свій час «Теорію гармонізації інтересів», що розкриває механізм забезпечення єдності інтересів різних груп населення в суспільстві. У менеджменті ця теорія знайшла

застосування й була розвинена в методах мотивації працівників і інших методів взаємодії керівників та підлеглих.

Основними принципами реалізації закону гармонії (композиції-пропорційності) стосовно до підприємства є:

1. Принцип планування: у кожній організації повинен бути обґрунтований план діяльності й розвитку. Якщо плани бувають стратегічні, тактичні й оперативні, тобто різного тимчасового горизонту, то політика підприємства – це завжди довгострокова система планових орієнтирів.

2. Принцип координування: кожна організація повинна стежити за стратегічними, тактичними й оперативними змінами та вносити відповідні корективи в набір і пропорції ресурсів. Виробнича програма, виробничий план завжди повинен опиратися на результати маркетингу.

3. Принцип обмеження: набір ресурсів і їх пропорції в організації в цілому й у кожному структурному елементі повинен бути обмежений рамками розумності для їх ефективного управління. Ресурсів різного роду не повинно бути більше або менше необхідного для забезпечення мотивації людей і груп людей.

4. Принцип стабілізації: зміна змісту набору ресурсів і їх пропорцій не повинно виходити за межі заданого діапазону (норм, нормативу) за умови гармонізації самих норм.

5. Принцип узгодження (відповідності): ресурси й дії повинні підходити (відповідати) один одному за параметрами та характеристиками [3].

В економічній системі, гармонізація часто розглядається як синонім координації. Наприклад, автори популярного підручника з менеджменту [2], називають координацію або гармонізацію одним з видів управлінської діяльності, розуміючи встановлення гармонії в спільній праці учасників планованого процесу. Вони звертають увагу на той факт, що на практиці цей вид управлінської діяльності здійснюється в ході виробничого процесу, а не до його початку. «Звідси величезна кількість так званих п'ятихвилинок, що тривають найчастіше кілька годин. Тому при аналізі функцій необхідно звернути увагу на протоколи різних нарад, на яких в основному в оперативному порядку вирішуються питання координації».

Нам представляється, що гармонізацію не можна зводити до координації, припускаючи, що це один вид управлінської діяльності. На наш погляд, ці поняття змістовно різняться.

Гармонізація – це встановлення гармонії в інтересах учасників та їх груп з метою їх діяльності. Час реалізації гармонізації довгостроково протягне, управлінські цілі – стратегічні.

Координація – це встановлення гармонії в спільних діях учасників. Координація – скоріше інструмент забезпечення гармонізації. Час її реалізації може бути лише коротким, оскільки постійно мінлива ситуація змушує враховувати вплив факторів в оперативному режимі. Однак важливим у всьому цьому понятійному дослідженні є найтісніший зв'язок між гармонізацією й координацією, що спричиняє пошук органу (функції, служби), здатного щонайкраще реалізувати гармонію до початку виробничого процесу й контролювати його через результати, що одержуються.

Стосовно до виробничої діяльності закон гармонізації говорить наступне: для досягнення ідеальної чіткості дій, з економічної точки зору, необхідно підбирати елементи відповідно до їх характеристик, щоб всі ці елементи функціонували в тісному взаємозв'язку між собою й кожна операція відбувалася у свій час. Погодженість всіх елементів виробничого процесу в організації виробництва досягається шляхом складання різних графіків і планів. Реалізація закону гармонізації в сферах, пов'язаних з виробничою діяльністю, проявляється

різним образом. Так, розглядаючи можливість створення єдиної методології гармонізації стандартів, передумовою гармонізації є процеси глобалізації у світовій економіці, спроби створення єдиного ринку й подолання нетарифних бар'єрів у міжнародній торгівлі.

Проведений аналіз гносеологічного коріння поняття «гармонія» показує, що це поняття є базовим і значимим для всіх сфер людської діяльності, характеризує її успішність і сприйняття суспільством. Це визначає необхідність, при вирішенні завдань управління різними сферами людської діяльності, постійно орієнтуватися на критерій і принципи гармонії й гармонізації.

Гармонізація діяльності є досить складним завданням для кожного підприємства або окремого підрозділу, який має свою внутрішню структуру й необхідну кількість виконавців. Завжди існує певна ймовірність дисгармонізації діяльності підрозділів, внаслідок впливу факторів зовнішнього й внутрішнього середовища.

Економічну безпеку підприємства пропонується розглядати як міру гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза його межами.

Економічна безпека підприємства є комплексним поняттям, що пов'язано не стільки з внутрішнім станом самого підприємства, скільки з впливом на нього зовнішнього середовища. У зв'язку з цим, ймовірно, більш точно стверджувати, що економічна безпека підприємства відображає узгодженість, збалансованість інтересів підприємства та інтересів суб'єктів зовнішнього середовища.

Головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення максимальної стабільності функціонування, а також створення основи і перспектив росту для реалізації цілей бізнесу, незалежно від об'єктивних і суб'єктивних факторів. Основними складовими економічної безпеки є фінансова, силова, інформаційна, техніко-технологічна, правова, екологічна:

фінансова безпека розглядає і регулює питання фінансово-економічної спроможності підприємства, стійкості до банкрутства, визначає параметри платоспроможності та інші "грошові" характеристики;

силова безпека займається фізичною охороною об'єктів і особисто охороною керівництва, протидією криміналу, взаємодією з правоохоронними та іншими державними органами;

інформаційна безпека заснована не тільки на захисті власної інформації, в тому числі конфіденційної, а й проводить ділову розвідку, інформаційно-аналітичну роботу із зовнішніми і внутрішніми суб'єктами та інш;

техніко-технологічна безпека припускає створення і використання такої технічної бази, обладнання та основних засобів виробництва, і таких технологій та бізнес-процесів, які підсилюють конкурентоспроможність підприємства;

правова безпека – всебічне юридичне забезпечення діяльності підприємства, грамотну правову роботу з контрагентами і владою, вирішення інших правових питань.

Гармонізація є інтегральним показником результатів управління підприємством у цілому і його системною характеристикою, і дозволяє судити про стабільність його положення.

Запропоноване розуміння економічної безпеки підприємства дозволяє стверджувати, що підприємство знаходиться в економічній безпеці, якщо його економічні інтереси гармонізовані з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища – споживачів, постачальників, конкурентів, інвесторів, держави і суспільства в цілому. Гармонізація інтересів підприємства з інтересами взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища досягається узгодженням інтересів, яке, в

залежності від статусу суб'єкта зовнішнього середовища, може виступати в різних формах.

Висновки. Забезпечити гармонізацію діяльності можливо тільки на основі попереджувальних заходів щодо запобігання розвитку дисгармонії в діяльності підприємств. Здійснення управління гармонізацією відповідно до запропонованих вимог дозволяє забезпечити достатню результативність і ефективність цього процесу та створити необхідні умови для економічної безпеки підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берсенева Т.П. Гармония человека и мира: сущностные характеристики и формы проявления / Т.П. Берсенева. – Омск, 2008. – 161 с.
2. Виноградський М.Д. Менеджмент в організації: [навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів] / Виноградський М.Д., Виноградська А.М., О.М. Шапова О.М. – К.: «КОНДОР», 2007. – 598 с.
3. Воробьев Н.Н. Числа Фибоначчи / Н.Н. Воробьев. – М.: Наука, 1978. – С. 44.
4. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Е 45 Т.1 / Ред. кол.: С. В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2000. – 864 с.
5. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Е 45 Т.2 / Ред. кол.: С. В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001. – 848 с.
6. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Е 45 Т.3 / Ред. кол.: С. В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2002. – 952 с.
7. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [монографія] / Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко О.М.. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
8. Коноплицкий В.А. Экономический словарь: толково-терминолог. / В.А. Колпаков, А.И. Филина. – К.: КНТ, 2007. – 624 с.
9. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций: пер. с англ. / Г. Кунц, С. О'Доннел. – М.: Прогресс, 1981. – 520 с.
10. Новый экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – 2-е изд., доп. – М.: Ин-т новой экономики, 2007. – 1088 с.
11. Современный экономический словарь / сост. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
12. Сучасна українська енциклопедія. Т. 5 – Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2004 – 416 с.
13. Энциклопедический словарь бизнесмена: менеджмент, маркетинг, информатика / под общ. ред. М.И. Молдованова. – К.: Техніка, 1993. – 856 с.

Рецензент статті
Д.е.н., проф. Козаченко Г.В.

Стаття надійшла до редакції
25.02.2012 р.